

ქმედუნარიანობის რეფორმის შეფასება

კანონმდებლობა და პრაქტიკა

რეკომენდაციების პაკეტი

ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი

EMC

Human Rights Education and Monitoring Center

 **OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS**

 GASW
საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაცია
GEORGIAN ASSOCIATION OF SOCIAL WORKERS

დოკუმენტი მომზადდა პროექტის – „ქმედუნარიანობის ინსტიტუტის განხორციელების ხელშეწყობა საქართველოში“ – ფარგლებში. პროექტი მხარდაჭერილია „ღია საზოგადოების ფონდების“ (OSF) მიერ და მას ახორციელებენ ორგანიზაციები – „ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი“ (EMC), „პარტნიორობა ადამიანის უფლებებისთვის“ (PHR), „საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაცია“ (GASW) და „გლობალური ინიციატივა ფსიქიატრიაში – თბილისი“ (GIP – Tbilisi).

დოკუმენტში გამოთქმული მოსაზრებები გამოხატავს ავტორების პოზიციას და შესაძლოა, არ ასახავდეს „ღია საზოგადოების ფონდების“ (OSF) შეხედულებებს.

კვლევის ავტორები: მარიამ ჯანიაშვილი, ნანა გოჩიაშვილი, ქეთევან გიგინეიშვილი, ქეთევან ფილაური, ნინო ტაბიძე

კვლევის პროცესში ჩართული პირები: ოლღა კალინა, ნინო ქაშაკაშვილი, ეკა ჭყონია

კვლევის ხელმძღვანელი: კონსტანტინე ერისთავი

რედაქტორი: მედეა იმერლიშვილი, ნინო ბექიშვილი, ნინო კალატოზიშვილი

დაკაბადონება: თორნიკე ლორთქიფანიძე

გარეკანი: სალომე ლაცაბიძე

აკრძალულია აქ მოყვანილი მასალების გადაბეჭდვა, გამრავლება ან გავრცელება კომერციული მიზნით, „ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრის“ წერილობითი ნებართვის გარეშე.

© ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC)

მისამართი: ი. აბაშიძის 12ბ, თბილისი, საქართველო

ტელ: +995 032 2 23 37 06

www.emc.org.ge

info@emc.org.ge

<https://www.facebook.com/EMCRIGHTS/>

შესავალი

სამართლებრივი ქმედუნარიანობის კონცეფცია ადამიანის უფლებათა დაცვის სისტემაში უმნიშვნელოვანესი როლის მატარებელია. მისი დაუბრკოლებელი განხორციელება მთელი რიგი უფლებებითა და თავისუფლებებით სარგებლობის უცვლელი და აუცილებელი წინაპირობაა. ამ კონცეფციის მნიშვნელობა კიდევ უფრო მეტად იზრდება სხვადასხვა მონყვლად ჯგუფთან მიმართებით, რომელთაც ისტორიულად წართმეული ან შეზღუდული ჰქონდათ ქმედუნარიანობა.

მნიშვნელოვანი საერთაშორისო აქტებისა და სტანდარტების არსებობის მიუხედავად, შშმ პირთა ქმედუნარიანობის კონცეფციის გააზრება და დანერგვა დღემდე მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება. ამ ჯგუფის წარმომადგენელთა უფლება თანაბარ სამართალსუბიექტობაზე, და მათ მიერ თავიანთი ცხოვრების შესახებ გადანყვეტილების დამოუკიდებლად მიღების შესაძლებლობა კვლავ არსებითად ფერხდება.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის გადანყვეტილების („საქართველოს მოქალაქეები – ირაკლი ქემოკლიძე და დავით ხარაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“) საფუძველზე განხორციელებულმა რეფორმამ გააუქმა ქვეყანაში არსებული მეურვეობის სისტემა და მის ნაცვლად ახალი, გადანყვეტილების მხარდაჭერის მოდელი შემოიტანა. მიუხედავად იმისა, რომ რეფორმა უმნიშვნელოვანესი წინგადადგმული ნაბიჯია და უმეტესწილად თავსებადია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენციის მიერ დადგენილ პრინციპებთან, პრობლემურია როგორც საკანონმდებლო რეგულაციების გარკვეული ნაწილის შინაარსი, ისე მისი აღსრულება.

მოცემული დოკუმენტი ეფუძნება კვლევას – „ქმედუნარიანობის რეფორმის შეფასება: კანონმდებლობა და პრაქტიკა“, რომელიც, თავის მხრივ, აფასებს ქმედუნარიანობის რეფორმის განხორციელებას საქართველოში და აიდენტიფიცირებს ამ სფეროში არსებულ გამოწვევებს.

დოკუმენტი არსებითად იმეორებს მხარდაჭერის სისტემის საფეხურებს (პირის მხარდაჭერის მიმღებად აღიარება, გადანყვეტილების მიღებაში მხარდაჭერის პროცესი და მხარდაჭერის შემთხვევებზე ზედამხედველობის საფეხური) და მოიცავს რეგულაციურ რეკომენდაციებს კანონმდებლობის, ინსტიტუციური ჩარჩოსა და პრაქტიკის ცვლილების მიზნით.

სასამართლოს მიერ პირის მხარდაჭერის მიმღებად განსაზღვრის ეტაპი

- ▶ პირის მხარდაჭერის მიმღებად ცნობის გადაწყვეტილებების დასაბუთებულობის გაზრდის მიზნით, შემუშავდეს მოსამართლეთა გადამზადების პროგრამა, რომელიც უზრუნველყოფს მოსამართლეების ცოდნის გაზრდას კონვენციის პრინციპების, მე-12 მუხლისა და გადაწყვეტილების მხარდაჭერის მოდელის შესახებ;
- ▶ მოსამართლეებისთვისა და ადვოკატებისათვის შემუშავდეს სახელმძღვანელო დოკუმენტი, რომელიც მათ შესაძლებლობას მისცემს, პირის მხარდაჭერის მიმღებად ცნობის პროცესში უფრო ეფექტიანად შეძლონ შშმ პირებთან კომუნიკაციის დამყარება მათი სურვილებისა და ინდივიდუალური საჭიროებების იდენტიფიცირების უზრუნველყოფის მიზნით;
- ▶ პირის მხარდაჭერის მიმღებად ცნობის გადაწყვეტილება სრულად ორიენტირდეს შშმ პირის გადაწყვეტილების მიღების ნაწილში ინდივიდუალური საჭიროებებისა და მისი სურვილების იდენტიფიცირებაზე. ამის უზრუნველსაყოფად, მოსამართლეების, სსიპ – ლევან სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს თანამშრომლებისთვის, სოციალური მუშაკებისა და ადვოკატებისათვის შემუშავდეს შესაბამისი ინსტრუქცია და სახელმძღვანელო მითითებები;
- ▶ შემუშავდეს ინსტრუქცია, რომელიც მოსამართლეებს შესაძლებლობას მისცემს, პირის მხარდაჭერის მიმღებად ცნობის შესახებ განცხადების სსიპ – ლევან სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნულ ბიუროში გაგზავნამდე, ჩამოაყალიბონ გადაწყვეტილების მხარდაჭერის მოდელსა და შეზღუდული შესაძლებლობის შეფასების სოციალურ მოდელზე დაფუძნებული შეკითხვები;
- ▶ სასამართლო გადაწყვეტილებები დაეფუძნოს მხოლოდ მხარდაჭერის რეფორმის არსს, რომელიც პირის ნების ჩამოყალიბებაში მხარდაჭერას გულისხმობს და არ მოიცავს შშმ პირების რომელიმე უფლების შეზღუდვას და/ან ცდება ნების ჩამოყალიბებისა და გადაწყვეტილების მიღებაში მხარდაჭერას;
- ▶ სასამართლო პროცესზე მხარდამჭერად კონკრეტული პირის დანიშვნამდე, მოსამართლემ დეტალურად გამოიკვლიოს მხარდაჭერის მიმღებ პირსა და მხარდამჭერს შორის არსებული ურთიერთობა, მათ შორის ინტერესთა კონფლიქტის არარსებობა და საჭიროების შემთხვევაში, მხარდაჭერის სფეროებიდან გამომდინარე, მხარდამჭერის ცოდნა და შესაძლებლობა, ეფექტიანი მხარდაჭერა გაუწიოს პირს მოცემულ სფეროში;

- ▶ პირის მხარდაჭერის მიმღებად ცნობასთან დაკავშირებული განცხადების ფორმა ითვალისწინებდეს სფეროების კონკრეტულ ჩამონათვალს, რომელიც განცხადების შეტანის ეტაპზე პირს დაეხმარებოდა უფრო კონკრეტული და პირის ინდივიდუალურ საჭიროებებზე მორგებულ სფეროებში მოითხოვოს მხარდამჭერის დანიშვნა; ასევე, ასეთი განცხადების ფორმა უნდა არსებობდეს მარტივად წასაკითხი ფორმატით მხარდაჭერის სავარაუდო მიმღებისათვის;
- ▶ მხარდაჭერის სავარაუდო მიმღები პირის საპროცესო ინტერესებისა და გადაწყვეტილების მის ინდივიდუალურ საჭიროებებზე დაფუძნების მიზნით, მოხდეს განცხადების მომზადების კონკრეტული ინსტრუქციის შემუშავება. ასევე, მნიშვნელოვანია, განცხადების მომზადების ინსტრუქციები არსებობდეს მარტივად წასაკითხი ფორმატით მხარდაჭერის სავარაუდო მიმღებისათვის;
- ▶ სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში განხორციელდეს ცვლილებები, რომელიც პირის მხარდაჭერის მიმღებად ცნობის პროცესს მოიცვანს კონვენციის მე-12 და მე-13 მუხლების შესაბამისობაში. კერძოდ:
 - მკაფიოდ განისაზღვროს პირის მხარდაჭერის მიმღებად ცნობის საქმისწარმოების სასარჩელო წარმოებად გარდაქმნის/დანეყების შესაძლებლობა;
 - კანონმდებლობით განისაზღვროს მხარდაჭერის მიმღებად საცნობი პირის უფლება, უარი თქვას მხარდაჭერის მიღებაზე, რაც პროცესის სასარჩელო წარმოებაში გადაზრდის და/ან განცხადების განუხილველად დატოვების საფუძველი იქნება.

პირის მხარდაჭერის საჭიროების შეფასების ეტაპი

- ▶ გადაიხედოს პირის იძულებითი ექსპერტიზის პროცედურის მარეგულირებელი სამართლებრივი ჩარჩო და ჰარმონიზაციაში მოვიდეს კონვენციის მე-12 მუხლის შინაარსთან, რაც, მათ შორის, უზრუნველყოფს იძულებითი ექსპერტიზის პრაქტიკის აკრძალვას, პირის ავტონომიურობისა და ხელშეუხებლობის გარანტირებასა და მის მიმართ სხვა ტიპის იძულებითი ღონისძიებების პრევენციას;
- ▶ კანონმდებლობამ გაითვალისწინოს მულტიდისციპლინური გუნდის წევრების უფლება, უარი თქვან საექსპერტო დასკვნის გაცემაზე;
- ▶ კანონმდებლობამ ნათლად დაარეგულიროს პირის ფსიქოსოციალური საჭიროების იდენტიფიცირების მიზნით ალტერნატიული მულტიდისციპლინური ექსპერტიზის შესაძლებლობა და ცხადად მიეთითოს მისი მიმართება ლევან სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ბიუროს დასკვნასთან;

- ▶ შემუშავდეს სპეციალური სახელმძღვანელო პრინციპები, რომლებიც შეფასებასთან დაკავშირებულ საკითხებს ამომწურავად მიმოიხილავს და ამ პროცესში ჩართული პროფესიონალებისათვის გაითვალისწინებს შეფასების ცხად თეორიულ და პრაქტიკულ სტანდარტებს, მათ შორის, შესაფასებელ პირებთან კომუნიკაციის დამყარებისა და მათი ინფორმირების თავისებურებებს, მულტიდისციპლინურ გუნდს შორის კოორდინირებული მუშაობის საკითხებს, დასკვნის შემუშავების პროცესში გასათვალისწინებელი გარემოებების ჩამონათვალსა და სხვა;
- ▶ სახელმწიფომ გააძლიეროს შეფასებაში ჩართული უწყებები და მათი ეფექტიანი საქმიანობისთვის გამოყოფს საკმარისი ადამიანური და ფინანსური რესურსები;
- ▶ უზრუნველყოფილ იქნეს გამართული უწყებრივი კომუნიკაცია ბიუროსა და მეურვეობა-მზრუნველობის ორგანოს შორის;
- ▶ უზრუნველყოფილ იქნეს შეფასების პროცესში ჩართული ყველა აქტორის მუდმივ რეჟიმში ინფორმირება და მათთვის სისტემატური ტრენინგები. მნიშვნელოვანია, რომ ინფორმირების ამგვარი ღონისძიებები ისეთ საკითხებს მიემართებოდეს, როგორცაა, მაგალითად, ქმედუნარიანობისა და მხარდაჭერის მოდელები, შეფასების მნიშვნელობა და მისი განხორციელების თეორიული და პრაქტიკული ასპექტები, უწყებათაშორისი კოორდინაცია, შესაფასებელ პირთან კომუნიკაციის ტექნიკა, პირის საჭიროებების ეფექტიანი იდენტიფიცირება და სხვა;
- ▶ შეფასების პროცესის სრულყოფისათვის მოხდეს საკმარისი რაოდენობით სპეციალიზებული სოციალური მუშაკების გამოყოფა, მათი აღჭურვა რელევანტური ინსტრუმენტებით და გამართული სუპერვიზია;
- ▶ კანონმდებლობისა და პრაქტიკის დონეზე უზრუნველყოფილ იქნეს შეფასების პროცესში პირის საჭიროებებზე მორგებული გარემო და გონივრული მისადაგება;
- ▶ გადაიხედოს შეფასების ინსტრუმენტები და ფორმები ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებული მიდგომების ფონზე და შემუშავდეს შეფასების იმგვარი ინსტრუმენტები, რომელიც, უპირობო სწორებას პირის მხარდაჭერის საჭიროების იდენტიფიცირების მიზანზე (კონკრეტულ სფეროებთან მიმართებით, ასევე, მხარდაჭერის ფორმებისა და ინტენსივობის მითითებით) მოახდენს, საჭიროებებთან ერთად ფოკუსირდება პირის ძლიერ მხარეებზე, გაითვალისწინებს მულტიდისციპლინურ გუნდს შორის მჭიდრო თანამშრომლობას, სტანდარტების დანვრილებით აღწერას და გამორიცხავს მათ დუბლირებას გუნდის წევრებს შორის;
- ▶ შეფასების სტანდარტებმა/შეფასების ფორმებმა გამორიცხოეს პირის მიმართ არარელევანტური და სტიგმის შემცველი ფორმულირებების გამოყენების შესაძლებლობა.

გადაწყვეტილების მიღებაში მხარდაჭერის პროცესი

- ▶ „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ“ საქართველოს კანონში განისაზღვროს ქმედუნარიანობისა და მხარდაჭერის მიღების უფლებრივი სტანდარტები და შემხვედრი სახელმწიფო ვალდებულებები;
- ▶ აღმოიფხვრას კანონმდებლობაში ყველა ტიპის ჩანაწერი, რომელიც მხარდაჭერის მიმღებ პირთა უფლებებს (მათ შორის, შრომის, არჩევნებში მონაწილეობის, პირადი და ოჯახური ცხოვრების, მოქალაქეობისა და გადაადგილების, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის ნაწილში) ბლანკეტურად ზღუდავს;
- ▶ გაუქმდეს საკანონმდებლო რეგულირება, რომელიც მხარდაჭერის მიმღები პირის მიერ გარიგების ბათილობას მხარდაჭერის ხელმოწერის არარსებობას, ასევე, გარიგების ნამდვილობას მხარდაჭერის მოწონებას უკავშირებს;
- ▶ გაუქმდეს კანონმდებლობით გათვალისწინებული ბლანკეტური ვალდებულებები მხარდაჭერის მიერ მხარდასაჭერი პირის სამედიცინო მომსახურების მეთვალყურეობის, ასევე, მისი საგადასახადო ვალდებულებების შესრულების მიმართულებით;
- ▶ კანონმდებლობით ცხადად განისაზღვროს მხარდასაჭერი პირისა და მხარდაჭერის უარი მხარდაჭერაზე, როგორც ამ ურთიერთობის შეწყვეტის საფუძველი;
- ▶ იმ შემთხვევაში, თუ ობიექტურად შეუძლებელია ადამიანის ნებისა და არჩევანის იდენტიფიცირება, კანონმდებლობამ დაინერგოს პირის „არჩევანისა და ნების საუკეთესო ინტერპრეტაციის“ ტესტი;
- ▶ მოხდეს პროფესიონალი მხარდაჭერის მოდელის შექმნა და პილოტირება და მის შედეგებზე დაყრდნობით შეიქმნას და დაინერგოს მხარდაჭერის სერვისი. ამ სერვისის განვითარების პროცესში მთავრობამ გამოიყოს საკმარისი ადამიანური და ფინანსური რესურსები;
- ▶ შეიქმნას მხარდაჭერი პირების გაძლიერების მექანიზმები, რომელიც მოიცავს მათ მხარდაჭერ სერვისებს (მათ შორის, ფუნქციებთან დაკავშირებით ინფორმაციისა და რჩევის მიღების, ფუნქციების შესრულებისგან დროებით გათავისუფლების), ასევე, შესრულებული სამუშაოსთვის მონეტარულ ან/და არამონეტარულ ბენეფიტებს;
- ▶ გადამზადდნენ მხარდაჭერის მიმღებები და მხარდაჭერები; მუდმივად ჩაუტარდეთ ტრენინგები ქმედუნარიანობისა და მხარდაჭერის კონცეფციისა და მომიჯ-

ნავე საკითხებზე. მხარდაჭერის მიმღები პირებისათვის ინფორმაციის მიწოდება მოხდეს მათთვის მისაღები კომუნიკაციის ფორმით (მათ შორის, მარტივად წასაკითხი ფორმატებით), ასევე, ორივე მხარისთვის შემუშავდეს სპეციალური სახელმძღვანელოები, რომელშიც მხარდაჭერის მთელი რიგი თეორიული და პრაქტიკული ასპექტები იქნება განხილული;

- ▶ მხარდამჭერებისთვის შეიქმნას სახელმძღვანელო დოკუმენტი, რომლითაც მიიღებენ პრაქტიკულ რჩევებს და კონკრეტული შემთხვევების განხილვით შეძლებენ ეფექტიანი მხარდაჭერის განხორციელებას საფინანსო სფეროში;
- ▶ მეურვეობისა და მზრუნველობის ორგანო გაძლიერდეს ფინანსური და ადამიანური რესურსებითა და ინსტრუმენტებით, რათა მან შეძლოს მხარდაჭერის სისტემის ეფექტიანი ადმინისტრირება, ასევე, უწყებაში გამოიყოს საკითხზე მომუშავე, სპეციალიზებული სოციალური მუშაკები, რომლებიც მხარდაჭერის საქმეებზე იქნებიან ფოკუსირებულნი;
- ▶ სოციალური მუშაკებისთვის შეიქმნას სპეციალური სახელმძღვანელოები მხარდაჭერის პროცესის თეორიული და პრაქტიკული ასპექტების შესახებ (მათ შორის, მხარდაჭერის მიმღებ პირთან მუშაობისა და მასთან კომუნიკაციის ასპექტები, მხარდაჭერის უნარების გაძლიერების ტექნიკები და სხვა), ასევე, უზრუნველყოფილი იყოს მათთვის ტრენინგების/გადამზადების მუდმივ რეჟიმში ჩატარება;
- ▶ დეცენტრალიზაციის პროცესში, ადგილობრივ დონეზე მოხდეს სოციალური სამსახურების ფინანსური, ადამიანური და ექსპერტული გაძლიერება, რათა მათ შეძლონ იმ შუამავების ოჯახებთან ეფექტიანი მუშაობა და ქმედუნარიანობის /მხარდაჭერის კონცეფციის შესახებ ინფორმირება, რომელთაც, შემდგომში, შესაძლოა, დასჭირდეთ მხარდაჭერა;
- ▶ ჩამოყალიბდეს და განვითარდეს შუამავების გაძლიერებისა და მათი დამოუკიდებელი ცხოვრების ხელშეწყობი სერვისები (მათ შორის, საცხოვრისის, დასაქმების პროგრამები), იმისთვის, რომ პირის მიერ გადაწყვეტილების მიღების პროცესი იყოს პრაქტიკაში აღსრულებული;
- ▶ ეროვნულმა ბანკმა საბანკო სექტორის თანამშრომლებისათვის შექმნას სპეციალური სახელმძღვანელო, რომელიც მიმოიხილავს გადაწყვეტილების მხარდაჭერის მოდელის კონცეფციას, მის პრაქტიკულ ასპექტებსა და მხარდაჭერის მიმღებ პირებთან კომუნიკაციის სხვადასხვა, მათ შორის, ალტერნატიული ფორმების გამოყენების შესაძლებლობას;
- ▶ შუამავთა მიერ ქმედუნარიანობის ფაქტობრივად აღდგენის მიზნით განხორციელდეს ფსიქიატრიული დანესებულებებისა და შუამავთა პანსიონატების დეინსტიტუციონალიზაცია.

მხარდაჭერის პროცესის მონიტორინგი

- ▶ საერთაშორისო სტანდარტებით გათვალისწინებული პრინციპები (მხარდაჭერის მიმღები პირის როლის ცენტრალურობა, კეთილსინდისიერება, დამოუკიდებლობა და რეგულარულობა) აისახოს მხარდაჭერის საქმეებზე ზედამხედველობის მარეგულირებელ კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში;
- ▶ კანონმდებლობამ გაითვალისწინოს მხარდაჭერის ყველა საქმეზე ეფექტიანი მონიტორინგის ჩატარების ვალდებულება;
- ▶ კანონმდებლობამ და პრაქტიკამ მონიტორინგის ერთ-ერთ მთავარ მიზნად გამოკვეთოს მხარდაჭერის მიმღები პირისა და მხარდაჭერის გაძლიერება. ამ მიმართულებით დაწვრილებით გაიწეროს ზედამხედველობის განმახორციელებელი პირის ფუნქციები;
- ▶ კანონმდებლობა და პრაქტიკა დაეფუძნოს მონიტორინგის ჩატარების დროს მხარდაჭერის მიმღები პირის ნებისა და სურვილების ცენტრალურობის პრინციპს. კანონმდებლობამ დაადგინოს მხარდაჭერის მიმღები პირისგან ინფორმაციის მიღების, მისი მოსაზრების მოსმენისა და პრიორიტეტიზაციის სავალდებულო წესები;
- ▶ მონიტორინგის პროცესში აღმოიფხვრას ინტერესთა კონფლიქტი – მინიმუმამდე დავიდეს მხარდაჭერის განვეცისა და მასზე ზედამხედველობის უფლებამოსილების ერთი ორგანოს ხელში მოქცევის ფაქტობრივი შესაძლებლობაც კი. ამ მიზნით, კანონმდებლობამ და ინსტიტუციურმა ჩარჩომ შექმნას დამოუკიდებელი და ეფექტიანი მონიტორინგის განხორციელების მექანიზმი და გარანტიები;
- ▶ დაკისრებული ვალდებულებების შესასრულებლად, მონიტორინგის ჩატარებაზე პასუხისმგებელი ორგანო გაძლიერდეს ადამიანური (გაიზარდოს სოციალურ მუშაკთა რაოდენობა) და ფინანსური რესურსებით, რათა მას ჰქონდეს შესაძლებლობა, რეალურად და ეფექტიანად ჩაატაროს მონიტორინგი. მონიტორინგის დროს პასუხისმგებელ პირებს ჰქონდეთ გადაადგილების საშუალებებზე/ტრანსპორტზე დაუბრკოლებელი წვდომა;
- ▶ სახელმწიფომ შექმნას ქმედუნარიანობისა და მხარდაჭერის სისტემის საკითხებზე სპეციალიზებულ სოციალურ მუშაკთა ჯგუფი და შექმნას მათზე პროფესიული სუპერვიზიის განხორციელების მექანიზმი;
- ▶ გაიზარდოს მონიტორინგზე პასუხისმგებელ პირთა ექსპერტიზა ქმედუნარიანობისა და მხარდაჭერის სფეროს მიმართულებით. სოციალური მუშაკებისთვის სის-

ტემატურად ჩატარდეს ტრენინგები, მათთვის, ერთი მხრივ, ქმედუნარიანობისა და მხარდაჭერის კონცეფციების თეორიული და პრაქტიკული ასპექტების, და, მეორე მხრივ, შშმ პირთა მიმართ ადამიანის უფლებებზე დაფუძნებული მოდელის არსის სიღრმისეულად გასაცნობად;

- ▶ შეიცვალოს მხარდაჭერაზე მონიტორინგის პროცედურა და ინსტრუმენტი. ამგვარ საქმეებზე ზედამხედველობის ფორმა და პროცედურა მეურვეობისა და მზრუნველობის შემთხვევებზე მონიტორინგის ინსტრუმენტს გამოეყოს, მისი რეგულირებიდან ამოვიდეს მხარდაჭერის საქმეებთან დაკავშირებული არაარსებითი საკითხები (რომლებიც ძირითადად პირზე ზრუნვასა და მის მოვლას ეხება) და უპირატესობა მიენიჭოს ადგილზე ხშირ ვიზიტებსა და მხარდაჭერის მიმღებებთან აქტიურ კომუნიკაციას. პროცესი უნდა ფოკუსირდეს იმის გამოვლენაზე, თუ როგორ სრულდება მხარდაჭერის სისტემის ფუძემდებლური პრინციპები, რამდენად მიიღწევა პროგრესი, რამდენად გაიზარდა მხარდაჭერის მიმღები პირის დამოუკიდებლობის ხარისხი, გაუმჯობესდა თუ არა მისი უნარები და კიდევ რისი გაუმჯობესება სჭირდება როგორც მხარდამჭერს, ისე მხარდაჭერის მიმღებს;
- ▶ საქმეებზე ზედამხედველობის პროცესი წელიწადში ორჯერ მონიტორინგის ფორმალური განხორციელების მექანიზმიდან გარდაიქმნას ინტენსიურ მექანიზმად, რომელიც მოიცავს მხარდაჭერის მიმღებებთან და მხარდამჭერებთან მუდმივ მუშაობას, მათი საჭიროებების გამოკვეთასა და გაძლიერებას. ამ მიზნის მისაღწევად, საჭიროების შემთხვევაში, პროცესში სოციალურ მუშაკთან ერთად გათვალისწინებული უნდა იყოს სხვა ტიპის პროფესიონალების მონაწილეობაც;
- ▶ მონიტორინგის შემდგომ გამოკვეთილი საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად განვითარდეს მხარდაჭერის მიმღები პირებისა და მათი მხარდამჭერების/ოჯახის წევრების გაძლიერების მექანიზმები/მომსახურებები.